

“PROJEKTI NEDUŽNOSTI” I NAKNADNA DNK VJEŠTAČENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ – MOGUĆA STVARNOST ILI NEDOSTIŽNA ŽELJA

Prof. dr. sc. Davor Derenčinović *

Doc. dr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička **

Doc. dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača ***

UDK: 343.983(497.5:73)(047)

340.66:577.212(497.5:73)(047)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: travanj 2017.

“Projekti nedužnosti” u prvom redu u SAD-u, a zatim i u drugim državama u kojima su uvedeni, omogućuju osuđenim osobama preispitivanje njihovih predmeta radi utvrđivanja nedužnosti. U SAD-u postoje razni modeli “projekata nedužnosti”. Jedna od ključnih metoda u preispitivanju je provođenje naknadnog vještačenja DNK-a, što je rezultiralo oslobođenjem približno 300 osuđenih osoba. U konačnici “projekti nedužnosti” doveli su do preispitivanja i ispravljanja pogrešaka pravosudnih sustava oslobođenjem nedužnih osoba. Osim toga, u velikom broju slučajeva doveli su i do otkrivanja i osude pravog počinitelja. Tema je ovoga članka mogu li “projekti nedužnosti”, pogotovo oni temeljeni na naknadnom DNK vještačenju, zaživjeti i u hrvatskom pravnom sustavu. Na načelnoj razini nema razloga da razvoj znanosti i mogućnosti koje taj razvoj donosi ne nađu širu primjenu i u hrvatskom pravnom sustavu. Na tom su tragu i zaključci ovoga rada u kojem se obrađuju dva ključna pitanja: implementacija “projekata nedužnosti” u hrvatski pravni sustav i oživotvorenje tih projekata na temelju provođenja naknadnog DNK vještačenja.

Ključne riječi: “projekti nedužnosti”, DNK, baze podataka DNK-a, naknadna vještačenja, zaštita privatnosti, oslobođenje nedužnih

* Dr. sc. Davor Derenčinović, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; davorderen@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4146-7905

** Dr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; suncanaroksandic@gmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-0330-8540

*** Dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; mdragicev@gmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9666-4765

1. SMIJE LI STRAH OD ZLOUPOTREBE ZNANOSTI KOČITI RAZVOJ NOVIH KAZNENIH INSTITUTA – KRETANJE U GRANICAMA DOPUŠTENOG, A NE MOGUĆEG****

Brzina današnjeg razvoja tehnologije je impresivna. Ranije, iako su postojale ideje, nisu postajale metode i sredstva, odnosno tehnologija. Današnja tehnologija omogućuje razna nova istraživanja i praktičnu primjenu njihovih rezultata. Nekad je bilo nezamislivo ekstrahirati dio ljudske deoksiribonukleinske kiseline (dalje u tekstu: DNK) i pomoću nje otkriti počinitelja kaznenog djela. Bilo je nemoguće doći i do raznih drugih informacija koje su sadržane u DNK-u. Od 1989. godine više od 300 osuđenih osoba oslobođeno je u SAD-u na temelju naknadnog DNK vještačenja. U oko 50 % slučajeva u kojima su provedena naknadna DNK vještačenja i u kojima je utvrđeno da su osobe koje su se nalazile u zatvorskom sustavu SAD-a nedužne primjenom DNK analize pronađen je i pravi počinitelj.¹

U tom kontekstu forenzička DNK tehnologija, ali i uspostavljanje prateće DNK baze podataka, danas su vrlo važne za borbu protiv kriminala te su jedan od najučinkovitijih i najpreciznijih mehanizama za njegovo sprječavanje koji stoje na raspolaganju tijelima progona.² Kako ističe Asplen, kombinacija biološke znanosti o DNK-u i računalne znanosti o bazama podataka ono je što DNK dokaze čini toliko snažnima za identifikaciju i osuđivanje krivaca te oslobađanje nedužnih. Ako se u kontekstu borbe protiv kriminala "izuzme komponenta 'baze podataka', DNK tehnologija ne uspijeva biti istražni alat koji povećava učinkovitost organa za provedbu zakona. Bez komponente baze podataka DNK dokazi mogu biti korisni isključivo jednom kad policija identificira sumnjivca, posredstvom tradicionalnih istražnih procesa. DNK

**** Autori posebno zahvaljuju Stevenu W. Beckeru te prof. dr. sc. Leu Cvitanoviću na informacijama koje su bile od utjecaja za nastanak ovog rada.

¹ Prijepis zvučnog zapisa sa znanstvenog skupa, Sveučilište u Zagrebu, 20. ožujka 2015. godine, *DNK analiza u funkciji zaštite prava osuđenika – Američka iskustva i hrvatske perspektive*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. VI, br. 1, 2015., str. 218. Na skupu su aktivno sudjelovali (navedeni po redoslijedu izlaganja): prof. dr. sc. Davor Derenčinović, akademik Pavao Rudan, prof. emerit. dr. sc. Željko Horvatić, prof. dr. sc. Dragan Primorac, odv. Steven Becker, prof. dr. sc. Gordan Lauc, doc. dr. sc. Gordan Mršić, prof. dr. sc. Petar Veić, doc. dr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička, doc. dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača, prof. dr. sc. Duško Modly, prof. dr. sc. Nenad Hlača.

² Asplen, C., *DNA Databases*, u: Primorac, D.; Schanfield, M. (ur.), *Forensic DNA Application, An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press, Taylor & Francis Group, London, New York, 2014., str. 557.

postaje pokretač istrage umjesto cilj istrage. To posebice vrijedi u slučajevima kada tradicionalne istražne tehnike nisu pomogle i kada se osumnjičeni ne može identificirati na druge načine”.³ Prema podacima iz 2014. godine 47 država širom svijeta ima posebnu legislativu vezanu uz uspostavljanje forenzičke baze DNK podataka u svrhu rješavanja počinjenih kaznenih djela.⁴ U SAD-u softver koji se upotrebljava za pohranu podataka u baze je tzv. CODIS sustav⁵, koji je preuzet i u Republici Hrvatskoj.

Ne može se poreći činjenica da je moguća i zloupotreba te tehnologije, ponajviše kao prijetnja zaštiti privatnosti pojedinca, ali i mogućih još nezamislivih manipulacija. Međutim, strah od zloupotreba ne bi trebao biti razlog protivljenju uvođenja novih sadržaja i metoda u kaznenopravni sustav. Napro-

³ *Ibid.*, str. 566.

⁴ *Ibid.*, str. 559.

⁵ CODIS baze podataka postoje na lokalnoj, državnoj i nacionalnoj razini. Ta slojevita arhitektura omogućuje laboratorijima za kriminalistička vještačenja da kontroliraju vlastite podatke – svaki laboratorij odlučuje koje profile će podijeliti s ostatkom zemlje. NDIS je jedan dio CODIS-a – nacionalna razina – koji sadržava DNK profile koje daju savezni, državni i lokalni forenzički laboratoriji. Zakon o DNK identifikaciji iz 1994. godine (42 U.S.C. § 14132) odobrio je osnivanje Nacionalnog DNK indeksa, ali je izmijenjen nekoliko puta kako bi se omogućilo širenje usluga baze podataka (FBI 2013., Nacionalni sustav DNK indeksa). Zakon o DNK-u i kasniji zakoni određuju kategorije podataka koji se mogu održavati u NDIS-u (osuđeni počinitelji, uhićenici, pravni podaci, pritvorenici, forenzički podaci [parničenje], nepoznati ljudski ostaci, nestali i rodbina nestalih osoba) i uvjete za sudjelovanje laboratorija koji se odnose na osiguranje kvalitete, privatnosti i brisanje podataka. U izvornom obliku CODIS se sastojao od dvaju indeksa: Indeks osuđenih prijestupnika i Forenzički indeks. Indeks osuđenih prijestupnika sadržava profile pojedinaca koji su optuženi za zločine; državni zakoni utvrđuju koji su specifični zločini prihvatljivi za CODIS. (Svih 50 država donijelo je Zakon o DNK-u koji ovlašćuje prikupljanje DNK profila od osuđenih prijestupnika za podnošenje u CODIS.) Forenzički indeks sadržava profile razvijene od biološkog materijala pronađenog na mjestu zločina. Tijekom godina CODIS je dodao nekoliko drugih indeksa, uključujući Indeks uhićenika, Indeks nestalih ili neidentificiranih osoba i Referentni indeks nestalih osoba. Za rješavanje različitih kaznenih djela CODIS pretražuje Forenzički indeks i Indeks počinitelja. Forenzičko pretraživanje prema forenzičkom podudaranju daje istražni trag koji povezuje dva prethodno nevezana slučaja ili više njih. Forenzičko podudaranje prema počiniteljima daje osumnjičenog za inače neriješen slučaj. Važno je napomenuti da CODIS-ov algoritam za podudaranje daje samo popis kandidata za podudaranje. Svakog kandidata potvrđuje ili opovrgava kvalificirani DNK analitičar. (Da bi postao kvalificiran, DNK analitičar mora zadovoljiti određene obrazovne i iskustvene uvjete i proći polugodišnje provjere znanja koje provodi treća strana.) *Ibid.*, str. 563 – 564.

tiv, uviđajući neke od mogućih zloupotreba, potrebno je precizno i jasno regulirati upotrebu podataka dobivenih DNK analizom i na taj način, ako ne već potpuno spriječiti, onda barem opasnosti od zloupotreba svesti na najmanju moguću mjeru propisivanjem sigurnosnih mehanizama. Snaga sustava ogleda se i u činjenici koliko taj sustav i nakon nekoliko godina, pa i desetljeća, nastoji ispraviti vlastite propuste. No, ako ne postoje dokazi koji sadržavaju biološke tragove, mogućnosti propisivanja naknadnog vještačenja nisu ništa drugo no pucanj u prazno.

Upravo u pogledu zaštite privatnosti i drugih prava Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP) očitovao se u više navrata o tome gdje završavaju granice dopustivog i počinju povrede Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: EKLJP) kada je riječ o zadržavanju i pohranjivanju DNK podataka. Najcitiraniji predmet ESLJP-a o tom pitanju je *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.⁶ U SAD-u je pak najpoznatiji slučaj *Maryland protiv Kinga* iz 2013. godine⁷ u kojemu je istaknuta prevaga interesa društva nad interesima pojedinca kada je riječ o uzimanju, upotrebi i sravnjivanju DNK profila.⁸ Prikupljanje uzoraka DNK-a podrazumijeva u SAD-u prikupljanje podataka od osumnjičenih, osuđenih osoba, ali i od uhićenih osoba, kao i prikupljanje materijala i dokaza koji sadržavaju DNK profile.

Kako se ovim člankom analizira mogućnost provođenja naknadnih vještačenja osuđenih osoba te, u skladu s tim, propituju mogućnosti oživotvorenja američkih "projekata nedužnosti" (*Innocence projects*) u hrvatskom kaznenopravnom sustavu, obje navedene presude potrebno je razmotriti.

Razvoj znanosti i mogućnosti koje taj razvoj donosi ne nalaze širu primjenu u hrvatskom kaznenopravnom sustavu. O ovoj je temi u Republici Hrvatskoj prvi put održan znanstveni skup u organizaciji Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Pravnog fakulteta u Zagrebu i Međunarodnog udruženja za primi-

⁶ *S and Marper v. United Kingdom*, Nos. 30562/04 and 30566/04, § 41, 4 December 2008.

⁷ *Maryland v. Alonzo Jay King, Jr.*, 567 U.S. (2012.).

⁸ O prevazi interesa društva nad interesima pojedinaca u SAD-u te uzimanju bioloških tragova (krvi, sline i dr.) od uhićenih, tj. osumnjičenih osoba radi DNK analize i uvrštavanja tih podataka u baze (CODIS) bez naloga suda, tj. o propitivanju usklađenosti takvog postupanja s Četvrtim amandmanom, kao i o mogućnostima upotrebe tih podataka za druge svrhe (pronalaženje nestalih osoba i sl.), ali i o mogućim zloupotrebama tako prikupljenih podataka pisao je Kaye, D. H., *A Fourth Amendment Theory for Arrestee DNA and Other Biometric Databases*, *Journal of Constitutional Law*, University of Pennsylvania, vol. 15, br. 4, 2013., str. 1095 – 1160.

jenjene biološke znanosti pod nazivom “DNK analiza u funkciji zaštite prava osuđenika – američka iskustava i hrvatske perspektive” u ožujku 2015. godine.⁹ Skup je pokazao da je pred Republikom Hrvatskom još dug put glede uspostavljanja rutinske primjene DNK analize u kaznenim postupcima, pogotovo u vezi s upotrebom DNK analize, tj. vještačenja, u obnovi kaznenog postupka (čl. 501. st. 1. al. 3. Zakona o kaznenom postupku; dalje u tekstu: ZKP)¹⁰ te kod usporedbe, tj. sravnjivanja DNK podataka već osuđenih osoba.

Nakon provedene analize u članku se ističu manjkavosti i/ili nedorečenosti hrvatskog kaznenopravnog sustava te se predlažu moguća rješenja za uvođenje “projekata nedužnosti” u Republici Hrvatskoj. Dakle, razmatra se ima li Hrvatska odgovarajući pravni okvir, odnosno omogućuje li institut obnove kaznenog postupka primjenu analize DNK-a već osuđenih osoba i eventualno posljedično oslobađanje nedužnih osoba.

2. VAŽNIJE ODLUKE ESLJP-a I VRHOVNOG SUDA SAD-a

Mjerodavne presude ESLJP-a i Vrhovnog suda SAD-a važne su za određivanje okvira unutar kojih je dopušteno uzimanje DNK profila radi njihova sravnjivanja i eventualnog naknadnog vještačenja.

U već spomenutom predmetu ESLJP-a *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dalje u tekstu: UK), imajući u vidu brzi tempo razvoja u području genetike i informacijske tehnologije, ESLJP je istaknuo kako ne može zanemariti mogućnost da se u budućnosti dogode zloupotrebe u privatnom životu pojedinca, koristeći njegove genetske informacije prikupljene za potrebe kaznenog postupka, koje se danas ne mogu predvidjeti. Prema tome, zajedničko pohranjivanje “staničnih uzoraka”¹¹ i “DNK profila” bila bi povreda prava na privatnost. Štiteći pojedinca u slučaju *S. i Marper protiv UK* ESLJP je, važući interese pojedinca i društva, ipak prihvatio da opravdani interes društva u sprječavanju kriminala može prevagnuti nad pravom pojedinca, ali samo ako su usvojene mjere razumne i razmjerne. Ustanovio je kako tadašnja zakonodavstva Engleske, Walesa i Sjeverne Irske dopuštaju neograničeno zadržavanje otiska prsta i DNK materijala bilo koje osobe osumnjičene za bilo koje kazneno djelo te je naglasio kako bi zadržavanje podataka neosuđenih osoba moglo biti posebice

⁹ Vidi bilj. 1.

¹⁰ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014.

¹¹ *Cellular samples.*

štetno kada je riječ o maloljetnicima koji se tek moraju integrirati u društvo. Stoga je u tom predmetu našao da takvo široko zakonsko uređenje predstavlja povredu prava na privatnost kako je zajamčena čl. 8. EKLJP-a.

Osim toga, u predmetu *M. K. protiv Francuske*¹² ESLJP je raspravljao o opravdanosti zadržavanja otisaka prstiju u bazama podataka uzetih od osumnjičenih osoba (ne i osuđenih) do 25 godina s mogućnošću (ne i pravom) brisanja otisaka. Povreda čl. 8. EKLJP-a ustanovljena je i u ovom predmetu, kao što je i naglašena potreba "održavanja pravične ravnoteže između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa o ovom pitanju u ovakvoj situaciji".¹³ Do drukčijeg je zaključka došao ESLJP u predmetu *Peruzzo i Martens protiv Njemačke*¹⁴, koji se odnosi na prikupljanje, čuvanje i korištenje DNK materijala osuđenih osoba, počinitelja teških kaznenih djela. Sud je odbio zahtjev za ustanovljenjem povrede, smatrajući propisanu mjeru razmjernom i nužnom u demokratskom društvu.¹⁵ Prema tome, ESLJP razlikuje dopustivost zadržavanja materijala pogodnih za DNK analizu ovisno o fazi kaznenog postupka i težini kaznenog djela.

Vrhovni sud SAD-a donio je dosad najvažniju odluku u vezi s forenzičkim DNK bazama podataka u slučaju *Maryland protiv Kinga* 2013. godine.¹⁶ Kako ističe Asplen, iako je ustavnost uzimanja DNK-a od pojedinaca osuđenih za kaznena djela neupitna, pitanje ustavnosti uzimanja DNK-a od uhićenika nije

¹² Presuda ESLJP-a *M. K. protiv Francuske*, br. 19522/09, 18. travnja 2013.

¹³ *Maintaining a fair balance between the competing public and private interests in issue in this type of situation.*

¹⁴ Presuda ESLJP-a *Peruzzo i Martens protiv Njemačke*, br. 7841/08 i 57900/12, 4. lipnja 2013.

¹⁵ Vidi: ECHR, Research Divison, *Internet: Case law of the European Court of Human Rights*, June 2014, str. 11 – 12.

¹⁶ 2009. godine policija je uhitila Alonza Jaya Kinga Jr. zbog napada prvog stupnja. Kada je, u skladu sa zakonom Marylanda, Kingov DNK uzet tijekom postupka evidencije i dalje obrađivan, ustanovili su da odgovara DNK dokazu koji je uzet iz kuće u kojoj je izvršena provala i silovanje, pri čemu je King bio maskiran, držao je pištolj naslonjen na glavu svoje starije žrtve i silovao je nekoliko puta. Oslanjajući se na podudaranje, Maryland je optužio i uspješno osudio Kinga, među ostalim, za silovanje prvog stupnja. Podijeljeni Prizivni sud Marylanda poništio je Kingovu presudu držeći da je prikupljanje njegova DNK-a povrijedilo Četvrti amandman jer je njegova privatnost umanjena zbog interesa države. Ta odluka odmah je zaustavila prikupljanje DNK-a od pojedinaca u Marylandu koji su inače bili kvalificirani za takav postupak, dakle osumnjičenika koji su uhićeni zbog nasilnih zločina. Maryland je zatražio obustavu postupka u očekivanju odluke Vrhovnog suda o tom pitanju. Obustava je odobrena. (sažetak prema Alonzo, *op. cit.* u bilj. 7, str. 568).

bilo riješeno u SAD-u, premda je do 2013. godine 28 država već imalo zakone o uzimanju DNK-a od uhićenika. Prije *Maryland protiv Kinga*, Vrhovni sud SAD-a još nije bio donio odluku o pitanju testiranja uhićenika, "ustavnu normu koja će bez sumnje biti rigoroznija od one za osuđene prijestupnike".¹⁷

S pet prema četiri glasa u ovoj je presudi Vrhovni sud SAD-a zaključio da osiguranje biološkog uzorka u trenutku uhićenja u identifikacijske svrhe nije povreda Ustava SAD-a kada su počinjena teška kaznena djela. Vrhovni se sud SAD-a u donošenju odluke vodio analogijom široko prihvaćene primjene tehnologije otiska prsta tijekom uhićenja. Dok će se pitanje što čini "teško djelo" morati "razjasniti u sljedećim odlukama", iako ne nužno odlukama Vrhovnog suda SAD-a, pitanje kada policija može uzeti uzorke DNK-a u osnovi je riješeno: "Vrhovni sud ovlastio je policiju da iskoristi moć DNK tehnologije ranije u istražnom postupku i na taj način poveća svoju istražnu učinkovitost."¹⁸

U svakom slučaju zakonsko uređenje prikupljanja DNK profila u državama članicama Vijeća Europe smije se kretati u granicama dopuštenog konvencijskim pravom te to valja imati na umu kada se analiziraju rješenja američkog sustava. Prema analizi Ustavnog suda Republike Hrvatske, nekolicina drugih država, primjerice Njemačka, Nizozemska i Luksemburg, omogućuju čuvanje tako pribavljenih podataka i uzoraka ako su osobe i dalje sumnjive ili postoji potreba za daljnjom istragom u odvojenom slučaju, dok se u protivnom trebaju odmah uništiti *ex officio*.¹⁹ Austrija, koja u načelu predviđa uništavanje podataka pribavljenih DNK analizom ako je osoba oslobođena ili je postupak protiv nje obustavljen, dopušta čuvanje podataka ako postoji opasnost od počinjenja novog, opasnog kaznenog djela, slično kao i Poljska, koja dopušta u odnosu na određena teška kaznena djela (čak i kada je osoba za njih oslobođena ili je postupak obustavljen).²⁰ Naime, kako je već navedeno, čuvanje podataka pribavljenih DNK vještačenjem, odnosno molekularno-genetskom analizom, može biti sporno glede osoba koje su oslobođene ili je kazneni postupak prema njima obustavljen. Kako je naglasio Ustavni sud²¹, jedina država koja je omogućivala neograničeno čuvanje podatka dobivenih DNK analizom te uzorka

¹⁷ Asplen, *op. cit.* u bilj. 2, str. 568.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Odluka Ustavnog suda od 19. srpnja 2012. U-I-448/09, U-I-602/09, U-I-1710/09, U-I-18153/09, U-I- 5813/10, U-I-2871/1, Narodne novine, br. 91/2012, str. 112, para. 158.2-47.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Odluka Ustavnog suda od 19. srpnja 2012.

tkiva je Ujedinjeno Kraljevstvo.²² O dopuštenosti takvog propisivanja već je bilo govora ranije u tekstu.²³ Druga država s rigoroznim sustavom čuvanja predmetnih podataka u situacijama kada je donesena oslobađajuća presuda ili je izdržana kazna jest Francuska.²⁴ Njezini propisi omogućuju čuvanje podataka dobivenih DNK analizom do 25 godina, nakon oslobađanja ili izdržavanja kazne, a tijekom tog razdoblja državni odvjetnik može narediti njihovo brisanje (sam ili na temelju zahtjeva) ako smatra da čuvanje tih podataka nije više potrebno.²⁵ Estonija i Latvija predviđaju čuvanje tako dobivenih podataka neko vrijeme nakon donošenja oslobađajuće presude.²⁶ Belgija, Mađarska, Švedska, Italija i Irska predviđaju obvezno uništavanje tako dobivenih podataka ako su osobe oslobođene ili je kazneni postupak prema njima obustavljen.²⁷ Španjolska i Norveška dopuštaju čuvanje DNK profila ako je optužena osoba "oslobođena zbog nedostatka ubrojivosti".²⁸ Podaci koji su dobiveni DNK analizom od osobe koja je oslobođena u Finskoj čuvat će se godinu dana, a u Danskoj deset godina²⁹, dok će se u Švicarskoj čuvati godinu dana ako je kazneni postupak obustavljen.³⁰ Međutim, takva rješenja, koja su predviđena u nekim od navedenih država (npr. Njemačka, Nizozemska, Luksemburg, Austrija i Poljska), uvode na mala vrata i mogućnost većih zloupotreba jer vrlo lako iznimka postane pravilo, pogotovo ako se daje prevaga čuvanju sigurnosti na štetu individualnih ljudskih prava.³¹

3. ŠTO SE MOŽE NAUČITI IZ AMERIČKIH "PROJEKATA NEDUŽNOSTI"

"Projekti nedužnosti" (*Innocence projects*) počeli su se provoditi u SAD-u krajem dvadesetog stoljeća, točnije 1989. godine, kada je tehnologija napredovala

²² *Ibid.*, str. 112, para. 158.2-47. Više o tomu u: Primorac, D.; Primorac, D.; Butorac, S.-S.; Adamović, M., *Analiza DNK u sudskoj medicini i njezina primjena u hrvatskom kaznenopravnom sustavu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16., br. 1, 2009., str. 20.

²³ *S and Marper v. UK*, *op. cit.* u bilj. 6.

²⁴ *Op. cit.* u bilj. 19., str. 112, para. 158.2-47.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*

³¹ Vidi prvo poglavlje ovog članka.

toliko da je bilo moguće (s vrlo velikom pouzdanošću) ekstrahirati i analizirati DNK pronađen na mjestu počinjenja kaznenog djela³² i usporediti ga s DNK profilom već osuđene osobe. Osim što je nužno da postoje dokazi koji sadržavaju DNK tragove, bitno je, za traženje naknadnog vještačenja, postojanje vjerojatnosti da će dokaz DNK vještačenja “znatno unaprijediti tvrdnju o nedužnosti” osuđenika.³³ Cijena vještačenja DNK profila danas je višestruko manja nego na početku njegove primjene, što je vještačenje učinilo dostupnijim. To je dovelo i do učestale primjene takvog vještačenja u kaznenim postupcima, što je pak samo vještačenje učinilo efikasnijim. Iako su “projekti nedužnosti” u SAD-u koncentrirani najviše na pomoć nedužnim osuđenicima na smrtnu kaznu, moguća je njihova primjena na sve nedužne osuđenike čija se nedužnost temelji na činjeničnoj osnovi, a ne na procesnim razlozima.³⁴ Valja podsjetiti da je u SAD-u trenutačno čak 31 država zadržala smrtnu kaznu za najteža kaznena djela, dok ju je napustilo 19 država.³⁵ Za razliku od SAD-a, dobro je poznato da u Hrvatskoj od 1990. godine (od donošenja Ustava) smrtna kazna više nije sankcija kaznenog (ni bilo kojeg drugog) prava. Osim toga, smrtna je kazna zabranjena EKLJP-om i njegovim protokolima.³⁶ U Kaznenom zakonu (dalje u tekstu: KZ) postoji kazna dugotrajnog zatvora koja se može izreći u trajanju od 21 do 40 godina³⁷, a u situacijama stjecaja u kojima su utvrđene pojedinačne kazne dugotrajnog zatvora čiji zbroj prelazi 50 godina može se izreći kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od maksimalno 50 godina.³⁸

Zanimljiv je podatak kako su priznanja optuženika dana policiji u SAD-u, koja su korištena kao dokaz njihove krivnje, u gotovo 30 % ispala lažnima. Dakle, optuženici su priznali počinjenje kaznenih djela za koja su kasnije bili oslobođeni na temelju naknadnog DNK vještačenja.³⁹ Zastrašujući je, pak, podatak da su osobe koje su oslobođene primjenom DNK testiranja nakon osuđujuće

³² *Op. cit.* u bilj. 1, str. 211.

³³ Steven W. Becker, koristeći se primjerom statuta Illinoisia. *Ibid.*, str. 215.

³⁴ Intervju s odvjetnicom Jennifer Paschen Bergeron, University of Cincinnati, Ohio Innocence Project, 9. ožujka 2017.

³⁵ Informacije dostupne na: <http://www.deathpenaltyinfo.org/states-and-without-death-penalty> (7. srpnja 2016.).

³⁶ Više u: Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, Osijek, 2016., str. 368 – 369.

³⁷ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015; čl. 46. st. 1. KZ-a.

³⁸ Čl. 51. st. 3. KZ-a.

³⁹ Becker, *op. cit.* u bilj. 1, str. 217.

presude u prosjeku provele 13 godina i 2 mjeseca u zatvoru za kaznena djela koja nisu počinile.⁴⁰ Time je nažalost potvrđena tvrdnja brojnih praktičara i teoretičara u SAD-u da je velika većina osoba osuđena na smrtnu kaznu ne zato što su počinili najteža kaznena djela, nego zato što su imali jako loše odvjetnike, a time i lošu obranu.⁴¹ Uvjereni smo da ta tvrdnja vrijedi i za počinitelje nekih drugih kaznenih djela i da tvrdnja nije ograničena samo na SAD.

Postoje tri prihvaćena modela provedbe tzv. projekata nedužnosti u SAD-u. Prvi je postavljen u suradnji s pravnim fakultetima u obliku kliničkog programa u kojem sudjeluju studenti, profesori i praktičari, i to su tzv. centri za nepravična osuđenja.⁴² Drugi model je dobrotvorna grupa, odnosno udruga "Projekt nedužnosti" poput "Projekti nedužnosti u New Yorku", koji su bili preteča današnjih "projekata nedužnosti", a radili su na još uvijek zapravo nezavršenom, poznatom slučaju O. J.-a Simpsona.⁴³ Taj model projekta ustvari je dobrotvorna udruga, koja je povezana s raznim istražiteljima i odvjetnicima, ali nije izravno povezana s pravnim fakultetima, iako s njima surađuju u nekim drugim pitanjima (pomažu s praksom na pravnim fakultetima i pri obrazovanju studenata).⁴⁴ Treći je model možda najneobičniji.⁴⁵ Razvijen je u Chicagu, gdje dobrotvorne udruge surađuju s fakultetom novinarstva.⁴⁶ Studenti novinarstva istražuju slučajeve za koje vjeruju da postoji sumnja da bi optuženici mogli biti nedužni.⁴⁷

⁴⁰ Smart on Crime Coalition, *Smart on Crime – Recommendations for the Administration and Congress*; dostupno na: http://www.constitutionproject.org/wp-content/uploads/2014/10/SmartOnCrime_Complete.pdf (29. siječanj 2016.), str. 63. Vidi i slučaj Rickyja Jacksona u Mifsud, C., *The Stolen Years*, u: *Innocent. The Fight Against Wrongful Convictions*, Special Time Edition, 2017., str. 8 – 13.

⁴¹ Ovu tvrdnju potkrepljuje studija koju je proveo prof. James S. Libman s Columbia Law School, a navedeno mišljenje podržali su i prof. Stephen Bright te Justice O'Connor. Više vidi u: Weiers, J. L.; Shapiro, M. R., *The Innocence Protection Act: A Revised Proposal for Capital Punishment Reform*, NYU Journal of Legislation and Public Policy, vol. 6, br. 2, 2003.-2004, str. 625 – 626.

⁴² Becker, *op. cit.* u bilj. 1, str. 216. Vidi više o "Projektima nedužnosti" u SAD-u na: <http://www.innocenceproject.org/about-innocence-project> (14. ožujka 2016.), zatim na: <http://www.truthinjustice.org/ips.htm> (14. ožujka 2016.) te na: <http://innocencenetwork.org/> (14. ožujka 2016.).

⁴³ Becker, *op. cit.* u bilj. 1, str. 216.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*, str. 217.

⁴⁷ *Ibid.*

Iako su postojali “projekti nedužnosti”, u SAD-u je ipak proteklo neko vrijeme dok mogućnosti znanosti nisu bile pravno regulirane. Kongres SAD-a 2004. godine donio je zakon pod nazivom “Pravda za sve” (*Justice for All Act – JFAA*).⁴⁸ U četvrtom poglavlju taj zakon sadržava pravila o zaštiti nedužnosti (*Innocence Protection Act – IPA*)⁴⁹, kojima se reguliraju osnovni mehanizmi za podnošenje zahtjeva za utvrđivanjem nedužnosti putem DNK testiranja nakon osuđujuće presude.⁵⁰ IPA sadržava detaljne odredbe o pretpostavkama za podnošenje zahtjeva za DNK analizu nakon osude, propisuje preduvjete sufinanciranja provođenja DNK analize, poboljšanje kvalitete suđenja te kazne za određena kaznena djela koja su vezana uz taj postupak, primjerice za osobe koje lažno tvrde, odnosno navode da su nedužne i traže DNK vještačenje.⁵¹ IPA također propisuje mogućnost sufinanciranja jednog dijela vještačenja⁵² te u svrhu poboljšanja kvalitete suđenja nalaže podnošenje redovitih godišnjih izvješća glavnom državnom odvjetniku od strane svake federalne države SAD-a kojoj je odobreno djelomično financiranje DNK vještačenja prema IPA-i.⁵³ Istim zakonom previđena je i mogućnost kompenzacije, odnosno naknade štete osobama koje su bile pogrešno osuđene.⁵⁴ U svakom slučaju, ne samo osuđenima na smrtnu kaznu, nego svakoj nepravedno osuđenoj osobi koja je

⁴⁸ Informacije dostupne na: <http://www.ovc.gov/publications/factsheets/justforall/fs000311.pdf> (29. siječnja 2016.), str. 1, te na: <http://www.innocenceproject.org/causes-wrongful-conviction> (29. siječnja 2016.).

⁴⁹ Zakon Pravda za sve i Zakon o zaštiti nedužnosti (*Justice for All Act – JFAA* te *Innocence Protection Act – IPA*), dostupno na: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-108hr5107enr/pdf/BILLS-108hr5107enr.pdf> (29. siječnja 2016.), str. 19.

⁵⁰ *Smart on Crime Coalition: Smart on Crime – Recommendations for the Administration and Congress*; dostupno na: http://www.constitutionproject.org/wp-content/uploads/2014/10/SmartOnCrime_Complete.pdf (29. siječnja 2016.), str. 60.

⁵¹ Za predmetno kazneno djelo propisana je kazna zatvora ne manja od tri godine koja će se provoditi zajedno s kaznom zatvora na koju je osuđen i koja se izvršava. Zakon Pravda za sve i Zakon o zaštiti nedužnosti (*Justice for All Act – JFAA* te *Innocence Protection Act – IPA*), dostupno na: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-108hr5107enr/pdf/BILLS-108hr5107enr.pdf> (29. siječnja 2016.), H.R.5107-23. (3) Sentence, str. 23.

⁵² Predviđeno je sufinanciranje iz programa *Kirk Bloodsworth Post-Conviction DNA Testing Grant Program*. *Ibid.*, str. 25, sec. 412.

⁵³ *Ibid.*, str. 30, sec. 424.

⁵⁴ Tako je za svaku osobu koja je bila nepravedno osuđena na smrtnu kaznu previđena kompenzacija od 100.000 dolara za svakih 12 mjeseci, a ostale osobe koje su bile nepravedno osuđene na kaznu zatvora 50.000 dolara za svakih 12 mjeseci. *Ibid.*, str. 34, sec. 431.

osuđena u prvom redu na kaznu zatvora ili drugu kaznu ili modifikaciju kazne mogućnosti IPA-e mogu biti zadnji spas.

"Projekti nedužnosti" su se iz SAD-a, kada je njihova učinkovitost postala neupitna, proširili na ostale države. Tako je, primjerice, u Poljskoj osnovana pravna klinika *Innocence* 1999. godine na Sveučilištu u Varšavi⁵⁵, dok je 2005. godine u Velikoj Britaniji započeo *Innocence* pokret koji je rezultirao osnivanjem "Projekta nedužnosti" pri Sveučilištu u Bristolu.⁵⁶ Nakon toga stvorena je i mreža *Innocence* (INUK) koja je 2015. godine obuhvaćala 36 projekata, od čega je 35 bilo pri sveučilištima. Međutim, uspješnost engleskih projekata nedužnosti nije još dosegla uspješnost američkih projekata. U literaturi se spominje samo jedan uspješan slučaj u gotovo 10 godina postojanja projekata: oslobođenje Dwayna Georga u prosincu 2014. godine, a oslobodio ga je projekt nedužnosti Sveučilišta u Cardiffu.⁵⁷ Tek 2015. godine održana je prva Europska konferencija o projektima nedužnosti u Dublinu.⁵⁸

Dakle, naknadno provođenje DNK vještačenja nije relevantno samo za one države koje imaju smrtnu kaznu, što je jasno i iz američkih iskustava. Ne treba ni spominjati koliko pojačana sposobnost razmjene DNK profila doprinosi suzbijanju prekograničnog kriminaliteta.⁵⁹ Posljedično, u posljednje se vrijeme DNK analize i baze podataka koriste i pri istragama ne samo nasilnih kaznenih djela, nego i imovinskih kaznenih djela. Kod posljednjih, upotreba DNK analize doprinosi većoj učinkovitosti progona tih djela s obzirom na visoki recidivizam koji vlada među počiniteljima.⁶⁰

U vezi s time ne vidimo zapreke i za upotrebu naknadne DNK analize osuđenih počinitelja nenasilnih kaznenih djela.

⁵⁵ Ejchart-Dubois, M., *Wrongful Convictions in Poland and the Polish Innocent Program*, u: Luparia, L. (ur.), *Understanding wrongful conviction, The protection of innocent across Europe and America*, Wolters Kluwer, CEDAM, Milano, Padova, 2015., str. 194.

⁵⁶ Greenwood, H., *The UK Innocence Movement: Past, Present, and Future?*, u: Luparia, L. (ur.), *Understanding wrongful conviction, The protection of innocent across Europe and America*, Wolters Kluwer, CEDAM, Milano, Padova, 2015., str. 163.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Luparia, L., *Rethinking the approach to wrongful convictions in Europe: some preliminary remarks*, u: Luparia, L. (ur.), *Understanding wrongful conviction, The protection of innocent across Europe and America*, Wolters Kluwer, CEDAM, Milano, Padova, 2015., str. 1.

⁵⁹ Tako je baza INTERPOL-a, DNA Gateway, spojila 51 profil 2011. godine, a sadržavala je 117.000 profila iz 61 države, Interpol 2012., cit. prema Asplen, *op. cit.* u bilj. 2, str. 566.

⁶⁰ Asplen, *op. cit.* u bilj. 2, str. 558.

4. KAKO IMPLEMENTIRATI “PROJEKTE NEDUŽNOSTI” U HRVATSKI KAZNENOPRAVNI SUSTAV

Mogućnosti koje pruža razvoj znanosti za kaznenopravne postupke potvrđuje i izreka da se u životu ne mogu rješavati problemi na isti način kao što su kreirani.⁶¹ Kaznenopravni sustav koji zanemaruje korištenje DNK analize s ciljem pronalaženja stvarnih počinitelja i oslobođenja nedužnih osuđenih osoba zastario je i u konačnici nije “pravičan”, niti je učinkovit i ekonomičan.

U Hrvatskoj trenutačno ne postoje “projekti nedužnosti” koji su, po sadržaju i opsegu, prisutni u SAD-u, odnosno u nekim europskim zemljama (Velika Britanija, Poljska). Nema ni njima sličnih projekata. Stoga smatramo da je nužno ozbiljno razmisliti o potrebi postojanja takvih projekata u našem kaznenopravnom sustavu kako bi se omogućila moderna zaštita prava nedužnih, a osuđenih osoba. Međutim, prije njihova uvođenja u sustav potrebno je razmotriti zakonske, a zatim i stvarne mogućnosti njihove implementacije. Postavljaju se pitanja tko bi provodio DNK testiranja, za koju kategoriju počinitelja i za koja kaznena djela. Gdje bi se i pod kojim uvjetima čuvali biološki tragovi koji sadržavaju DNK i koliko dugo? Koja bi bila pravna osnova za postavljanjem zahtjeva za naknadnim vještačenjem bioloških tragova i analizu DNK-a nakon što je neka osoba pravomoćno osuđena?

Nadalje, za uvođenje “projekata nedužnosti” u Republici Hrvatskoj bitni su statistički pokazatelji o osuđenim osobama. Tako je 2014. godine bilo ukupno pravomoćno osuđeno 14.888 punoljetnih osoba za sva kaznena djela, a 2015. godine 12.552 osobe.⁶² Iako se može pretpostaviti da bi potencijalni podnositelji zahtjeva bili primarno zatvorenici, nedvojbeno je da bi i osobe koje su uvjetno osuđene ili kojima je izrečena novčana kazna također mogle biti potencijalni podnositelji zahtjeva. Kako smo već napomenuli, provođenje naknadnih vještačenja ima smisla kod počinitelja svih kaznenih djela, ne samo kaznenih djela protiv života i tijela, odnosno protiv spolne slobode ako postoje biološki tragovi. Svakako, takav pristup trebala bi slijediti i eventualna buduća regulativa. Valja razmotriti bi li svim osuđenicima za koje ima razloga vjerovati da su kao nedužni osuđeni bilo moguće podnositi besplatne zahtjeve

⁶¹ Vanek, D.; Drobnič, K., *Forensic DNA Typing and Quality Assurance*, u: Primorac, D.; Schanfield, M. (ur.), *Forensic DNA Application, An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press, Taylor & Francis Group, London, New York, 2014., str. 208.

⁶² Izvješće Državnog zavoda za statistiku, br. 1576/2016: Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2015. godini, str. 13.

za naknadnom DNK analizom ili samo onim zatvorenicima na izdržavanju bezuvjetne kazne zatvora od primjerice najmanje tri godine. Nadalje, tko bi sve trebao biti legitimiran na podnošenje zahtjeva za naknadnim vještačenjem. Postavlja se i pitanje treba li podnošenje zahtjeva omogućiti i oštećeniku, odnosno žrtvi (ako opravdano sumnja da je nedužna osoba osuđena za neko kazneno djelo).

Za uvođenje "projekata nedužnosti" u Republici Hrvatskoj bitan je i odgovor na pitanje izuzima li se dosljedno svim osobama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora za počinjenja kaznena djela genetski (biološki) materijal sukladno čl. 174.a Zakona o izvršavanju kazne zatvora (dalje u tekstu: ZIKZ).⁶³

Posebno je pitanje isplativosti uvođenja "projekata nedužnosti". Koliko bi nedužnih, a osuđenih, uistinu bilo zainteresirano za podnošenje zahtjeva za eventualnom obnovom postupka ili nekim drugim modelom kojim bi im bilo omogućeno naknadno, nakon donošenja osuđujuće presude, provođenje DNK vještačenja putem "Projekta nedužnosti"? Koliko uopće ima nedužnih, a osuđenih u Republici Hrvatskoj – bismo li po uspješnosti bili bliži SAD-u ili Velikoj Britaniji?

5. OMOGUĆUJE LI POZITIVNOPRAVNO UREĐENJE U HRVATSKOJ UVOĐENJE NEKOG MODELA "PROJEKTA NEDUŽNOSTI"

Može li se prema postojećem kaznenopravnom okviru ostvariti neki od modela "projekata nedužnosti" u Republici Hrvatskoj? U odgovoru na to pitanje potrebno je u prvom redu analizirati postojeće odredbe ZKP-a, ZIKZ-a, Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (dalje u tekstu: ZOPKER)⁶⁴, Pravilnika o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize (dalje u tekstu: Pravilnik)⁶⁵ te Pravilnika o postupanju s pronađenim i oduzetim predmetima (dalje u tekstu:

⁶³ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine, br. 128/1999, 55/2000, 59/2000, 129/2000, 59/2001, 67/2001, 11/2002, 76/2007, 27/2008, 83/2009, 18/2011, 48/2011, 56/2013 i 150/2013.

⁶⁴ Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, Narodne novine, br. 143/12, 105/15.

⁶⁵ Pravilnik o načinu uzimanja uzorka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize, Narodne novine, br. 120/2014; dostupan na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=438> (1. veljače 2017.).

Pravilnik 2).⁶⁶ Prema trenutačno važećim odredbama ZKP-a postoji mogućnost obnove kaznenog postupka ako “se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi koji su sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prikladni da prouzroče oslobođenje osobe koja je bila osuđena ili njezinu osudu po blažem kaznenom zakonu”⁶⁷, pa je obnova⁶⁸ sigurno jedan od načina ispravljanja pogrešaka pravosudnog sustava za nedužne, a osuđene osobe. Naime, ista činjenica u drukčijim okolnostima i uz drukčije tumačenje te uz upotrebu mogućnosti koje pruža napredak tehnologije može biti ključna za dokazivanje nedužnosti. DNK je “iznimno stabilna molekula”⁶⁹, pa ako se pravilno pohrani uzorak, može se iskoristi za usporedbu godinama kasnije.⁷⁰

Jedan od glavnih problema u kontekstu provođenja naknadnih vještačenja je što danas u Hrvatskoj ne postoji pravni propis koji decidirano regulira čuvanje bioloških tragova iz kojih bi se mogao izuzeti DNK. U ZKP-u je čl. 327.a regulirano čuvanje podataka dobivenih DNK-a analizom, ali nigdje nije regulirano čuvanje tragova (odnosno predmeta na kojima se nalaze tragovi), što može biti problem u kontekstu eventualnog naknadnog vještačenja uzorka (izuzetog s biološkog traga) i sravnjivanja tako dobivenih podataka s onima iz spisa predmeta. Kod naknadnog vještačenja vrlo je važna mogućnost sravnjivanja, odnosno usporedba podataka koji su nađeni na mjestu počinjenja kaznenog djela i onih koji su izuzeti od okrivljenika ili žrtve s drugim prikupljenim podacima od različitog biološkog materijala. Uspješnost ovisi i o činjenici postoji li još uvijek dokazni materijal s biološkim tragovima i je li primjereno pohranjen. Ako se biološki tragovi ne čuvaju, odnosno ako svi DNK podaci s tragova nisu na odgovarajući način pohranjeni, naknadna vještačenja nemaju smisla.

Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize regulira postupak uzimanja biološkog materijala i pohrane podataka prikupljenih molekularno-genetskom analizom. Prema Pravilniku, dobiveni podaci čuvaju se u bazi podataka u Centru za

⁶⁶ Pravilnik o postupanju s pronađenim i oduzetim predmetima, Narodne novine, br. 58/2012.

⁶⁷ Čl. 501. st. 1. toč. 3. ZKP-a.

⁶⁸ Više o obnovi postupka vidi u: Garačić, A., *Prava i nepravna obnova kaznenoga postupka*, 2005.; dostupno na: http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/AGaracic_Prava-i-nepravna-obnova-postupka_2005.pdf (1. veljače 2017.).

⁶⁹ Primorac *et al.*, *op. cit.* u bilj. 22, str. 8.

⁷⁰ *Ibid.*

forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" Ministarstva unutarnjih poslova (dalje u tekstu: Centar "Ivan Vučetić").^{71,72}

Svrha uzimanja biološkog materijala (prema odredbi čl. 327. st. 1. ZKP-a)⁷³ je utvrđivanje istovjetnosti neke osobe ili spravnijanje tragova ili uzoraka spravnijanja s rezultatima molekularno-genetskih ispitivanja. Biološki tragovi mogu se uzimati s "mjesto počinjenja i drugog mjesta na kojemu su tragovi kaznenog djela, od okrivljenika, od žrtve, od druge osobe pod uvjetom da se ne radi o biološkom uzorku te osobe".⁷⁴ Molekularno-genetsku analizu provodi vještak na temelju materijala za ispitivanje koji mu je predan u anonimiziranom obliku.⁷⁵

⁷¹ Čl. 7. st. 1. Pravilnika. Služba za biološka i kontaktna vještačenja "Ivan Vučetić" provodi sljedeća ispitivanja i vještačenja: vještačenje bioloških tragova humanog porijekla (krvi, kose, dlake, sjemene tekućine, epitelnih stanica, sekreta i dr.); vještačenje bioloških tragova životinjskog porijekla (krv, tkivo i dlake); identifikacija osoba DNK metodom iz dostavljenih humanih ostataka (kosti i zubi); uspostavljanje i vođenje Nacionalne baze DNK profila i pretraživanje DNK profila putem Interpolove baze ili NCB ureda; komparativno vještačenje kontaktnih tragova vlakana; vještačenje kontaktnih tragova vlakana uporabom instrumentalne kemijsko-fizikalne metode spektrometrije.

Informacije o Centru za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" dostupne su na: <http://www.forenzika.hr/960.aspx> (29. siječnja 2016.).

⁷² Odredbe ZKP-a (članak 327.a) koje reguliraju vrijeme pohrane podataka, odnosno rokove čuvanja podataka dobivenih molekularno-genetskom analizom, trebaju biti u skladu s člankom 5. Okvirne odluke Vijeća 2008/977/PUP o zaštiti osobnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, koja predviđa da svi osobni podaci koji su pohranjeni moraju ili biti izbrisani nakon proteka određenog vremena ili se mora izvršiti provjera za potrebom njihova pohranjivanja.

⁷³ Potrebno je upozoriti na to da je ranija odredba članka 327. ZKP-a bila predmetom razmatranja i pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ustavni sud). Odlukom Ustavnog suda od 19. srpnja 2012. godine (Odluka Ustavnog suda br. U-I-448/09, U-I-602/09, U-I-1710/09, U-I-18153/09, U-I-5813/10, U-I-2871/1, od 19. srpnja 2012. godine) utvrđen je niz neustavnosti u ranijoj odredbi glede privatnosti i tajnosti osobnih podataka "koji potpadaju pod zaštitu čl. 35. Ustava i članka 8. Konvencije" (str. 11, para. 158), a koji moraju biti u "skladu s Okvirnom odlukom Vijeća Europske unije od 27. studenog 2008. god. o zaštiti osobnih podataka korištenih u okvirima policijske i sudske suradnje u kaznenim stvarima". Smatramo da bi se trebale razmotriti i postojeće odredbe članaka 327. i 327.a ZKP-a u pravcu njihove usuglašenosti s Ustavom, osobito glede prava na privatnost i tajnost podatka te vidjeti jesu li ove (nove) odredbe ispravile sve nedostatke (odredbe starog članka 327. ZKP-a, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011) na koje Ustavni sud upućuje u svojoj odluci od 19. srpnja 2012. godine.

⁷⁴ Čl. 327. st. 2. al. 1., 2., 3., 4. ZKP-a.

⁷⁵ Čl. 327. st. 7. ZKP-a.

Način uzimanja uzoraka određen je čl. 3. Pravilnika, a sama analiza provodi se “sukladno utvrđenim međunarodnim standardima i pravilima struke”.⁷⁶ Zanimljivo je da se ispitivani materijal može koristiti i obrađivati samo toliko dugo dok se ne pridruži tragu ili dok se ne utvrdi ili ne isključi istovjetnost, nakon čega se mora uništiti. Iznimno, materijal se ne mora uništiti “ako je nešto drugo propisano zakonom”.⁷⁷ Znači da se ostavlja mogućnost da se nekim drugim zakonom (ali ne i podzakonskim aktom) propiše i drukčije postupanje s ispitanim materijalom (dokaznim materijalom i biološkim tragovima), što bi upravo moglo biti ključno ako neki oblik “projekata nedužnosti” zaživi u Hrvatskoj.

U kontekstu naknadnog vještačenja posebno spornom smatramo odredbu čl. 6. Pravilnika, koja propisuje da će se uzorci koji su uzeti “od okrivljenika, od žrtve”⁷⁸ i “od druge osobe”⁷⁹, zatim uzorci koji su uzeti s mrtvog tijela⁸⁰ te tkivo iz parafinskog bloka, ako je jedini dostupan uzorak i ako je pogodan za genetsko-molekularnu analizu⁸¹, koji su preostali nakon provedene analize uništiti odmah sukladno pravilima struke. Drukčije postupanje previđeno je za uzorke nepoznatog podrijetla ili tzv. sporne tragove⁸², za koje je predviđeno da se nakon provedene analize vrate tijelu “koje ih je dostavilo”⁸³, međutim nigdje nije precizno regulirano gdje će se i koliko dugo ti uzorci čuvati. Naime, nadležni državni odvjetnik ili predsjednik nadležnog suda određuju zgradu i prostoriju u kojoj se čuvaju svi predmeti – *corpora delicti* (čl. 5. st. 1. Pravilnika 2). U *corpora delicti* ubrajaju se i biološki tragovi. Iznimka su oni predmeti za koje je Poslovníkom državnog odvjetništva i Sudskim poslovníkom⁸⁴ propisano da se čuvaju u sudskoj blagajni ili koji su neprikladni za čuvanje u državnom odvjetništvu, odnosno sudu.⁸⁵ Međutim, nije regulirano kako i gdje će se čuvati ti “neprikladni” predmeti (među koje bi se mogli ubrojiti vraćeni uzorci, tj. biološki tragovi, odnosno dokazni materijal, primjerice odjeća na kojoj se nalaze biološki tragovi – npr. krv), niti koliko dugo, odnosno što će biti s njima.

⁷⁶ Članak 5. Pravilnika.

⁷⁷ Čl. 327.a st. 1. ZKP-a.

⁷⁸ Čl. 327. st. 2. ZKP-a.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Čl. 2. st. 2. Pravilnika.

⁸¹ Čl. 2. st. 3. Pravilnika.

⁸² Čl. 2. st. 4. Pravilnika.

⁸³ Čl. 6. Pravilnika.

⁸⁴ Čl. 5. st. 2. Pravilnika 2.

⁸⁵ *Ibid.*

Ako nije riječ o "spornim tragovima", postoji nekoliko odredbi koje predviđaju uništavanje uzoraka, odnosno bioloških tragova nakon što je jednom molekularno-genetska analiza učinjena.⁸⁶ Dakle, u Centru "Ivan Vučetić" pohranjuju se podaci dobiveni molekularno-genetskom analizom (čl. 327. i 327.a ZKP-a) prije uništavanja uzoraka. Ti se podaci čuvaju onoliko dugo koliko je to propisano člankom 327.a ZKP-a: podaci koji su prikupljeni od okrivljenika koji je kasnije pravomoćno osuđen smiju se čuvati do dvadeset godina nakon završetka kaznenog postupka, a iznimno, ako je riječ o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža, ili ako je riječ o kaznenom djelu protiv spolne slobode za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, prikupljeni podaci mogu se čuvati najdulje do četrdeset godina od završetka kaznenog postupka.⁸⁷ Valja dalje primijetiti kako predmetna odredba nije usklađena s najduljom kaznom zatvora kako je određena u KZ-u (stjecaj za kaznena djela dugotrajnog zatvora u trajanju od pedeset godina). Osuđenima na takvu kaznu moralo bi se također omogućiti naknadno DNK vještačenje.

Također, odredba čl. 327.a ZKP-a nije usklađena s nekim odredbama ZOPKER-a kojima se reguliraju rokovi za nastup rehabilitacije. Primjerice, previđen je nastup rehabilitacije (po sili zakona) poretkom roka od tri godine od dana izdržane, zastarjele ili oprostene kazne kod osude na kaznu zatvora do jedne godine, od dana plaćanja novčane kazne, od dana isteka roka provjeravanja kod uvjetne osude, od dana izvršenja rada za opće dobro i od dana pravomoćnosti odluke o oslobođenju od kazne (čl. 19. st. 4. al. 5. ZOPKER-a), dok je člankom 327.a ZKP-a propisan rok čuvanja podataka dobivenih molekularno-genetskom analizom 20 godina. Jednako dugo čuvaju se ti podaci (20 godina) i u slučaju kod osude na kaznu zatvora od jedne godine ili teže kazne te kazne maloljetničkog zatvora (čl. 19. st. 4. al. 4. ZOPKER-a) pod uvjetom da nije počinjeno, odnosno da počinitelj nije osuđen za neko drugo kazneno djelo, u kojem slučaju rehabilitacija nastupa protekom roka od pet godina. Drugim riječima, dok nisu protekli rokovi za nastup rehabilitacije trebalo bi se moći čuvati i podatke prikupljene molekularno-genetskom analizom.⁸⁸ S druge strane, ti se podaci više ne bi smjeli čuvati ako je nastupila potpuna rehabilitacija.

Iz prikazanog proizlazi da se prema odredbi čl. 327.a st. 2. ZKP-a podaci prikupljeni molekularno-genetskom analizom od okrivljenika koji je kasnije

⁸⁶ Čl. 6. Pravilnika i čl. 327.a st. 1. ZKP-a.

⁸⁷ Čl. 327.a st. 2. ZKP-a.

⁸⁸ Rokove za nastup rehabilitacije vidi u čl. 19. ZOPKER-a.

osuđen za bilo koje kazneno djelo čuvaju 20 godina nakon završetka postupka, a rokovi za rehabilitaciju mogu proteći puno prije. Stoga se može zaključiti da ta odredba ZKP-a nije usklađena s odredbom članka 19. stavka 4. al. 4. i 5. ZOPKER-a⁸⁹ jer rehabilitacija u tim slučajevima nastupa prije proteka 20 godina od završenog postupka. Kada je osoba rehabilitirana, nastupa fikcija neosuđivanosti i bilo koji i kakav podatak o osobi kao počinitelju kaznenog djela ne bi se smio upotrebljavati.⁹⁰ Međutim, iako se postojećem stanju može uputiti (pravna) kritika, možda je upravo ono u interesu osoba koje bi bile potencijalni podnositelji zahtjeva za naknadnom DNK analizom. Mogle bi tražiti naknadno vještačenje i nakon što su rehabilitirane.

Zanimljivo je i da se podaci prikupljeni molekularno-genetskom analizom uzoraka uzetih od okrivljenika koji je kasnije u kaznenom postupku pravomoćno oslobođen optužbe, ili je postupak obustavljen, ili je optužba odbijena (čl. 327.a st. 3. ZKP-a) čuvaju čak deset godina od završetka postupka, što se čini upitnim s aspekta zaštite osobnih podataka i prava na "rehabilitaciju" jer je riječ o oslobođenoj, odnosno neosuđivanoj osobi – osobi koja nije počinitelj kaznenog djela (usporedi *S. i Marper protiv UK*).

Podaci koji su prikupljeni molekularno-genetskom analizom uzoraka uzetih od žrtve čuvaju se također deset godina od završetka postupka. Svi drugi podaci koji su prikupljeni molekularno-genetskom analizom uzoraka pronađenih na mjestu događaja te drugih uzoraka koji nisu pridruženi određenoj osobi (čl. 327.a st. 5. ZKP-a), tzv. sporni tragovi, čuvat će se trajno. Obje ove odredbe mogu biti od presudne važnosti za obnovu postupka i implementaciju "projekta nedužnosti".

Za razliku od rečenoga, kada se do podataka došlo od bioloških tragova na drugim osobama, ako nije riječ o biološkom materijalu upravo te osobe, pa se utvrdi da taj biološki trag/materijal ne pripada okrivljeniku, a zna se čiji je, dobiveni podaci moraju se uništiti odmah nakon završetka postupka.⁹¹ Takvo rješenje nikako ne ide u prilog naknadnom vještačenju, nego upravo otežava bilo kakvu mogućnost naknadne DNK analize.

⁸⁹ Čl. 19. st. 4. al. 4. i 5. ZOPKER-a.

⁹⁰ Čl. 19. st. 5. ZOPKER-a: "Protekom rokova određenih u stavku 4. ovoga članka počinitelj kaznenog djela smatra se neosuđivanim i svaka uporaba podataka o osobi kao počinitelju kaznenog djela zabranjena je, a uporaba tih podataka nema pravni učinak. Rehabilitirana osoba ima pravo nijekati prijašnju osuđivanost i zbog toga ne smije biti pozvana na odgovornost niti imati bilo kakve pravne posljedice".

⁹¹ Čl. 327.a st. 3. ZKP-a.

Naposljetku, valja napomenuti kako nadzor nad pohranom, obradom i čuvanjem podataka prikupljenih molekularno-genetskom analizom, odnosno DNK analizom, obavlja Povjerenstvo za provođenje nadzora nad pohranom, obradom i čuvanjem podataka prikupljenih molekularno-genetskom analizom.⁹²

Odredbe ZKP-a (članak 327.a) koje reguliraju vrijeme pohrane podataka, odnosno rokove čuvanja podataka dobivenih molekularno-genetskom analizom, trebaju biti u skladu s člankom 5. Okvirne odluke Vijeća 2008/977/PUP o zaštiti osobnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, koja predviđa da svi osobni podaci koji su pohranjeni moraju ili biti izbrisani nakon proteka određenog vremena ili se mora izvršiti provjera za potrebom njihova pohranjivanja.⁹³ Navedena odredba Okvirne odluke 2008/977/PUP, prema našem mišljenju, nije ipak dovoljno jasna i precizna jer bi se na prvi pogled moglo zaključiti da se podaci ne mogu čuvati trajno, odnosno da ih se nakon proteka nekog vremena, tj. roka mora brisati. Međutim, interpretacijom drugog dijela odredbe proizlazi da bi se čak i mogli čuvati trajno ako su predviđene periodične provjere potrebe njihova pohranjivanja. Rokove za periodičnu provjeru sigurno bi trebalo predvidjeti i u slučajevima pohrane podataka na duže vrijeme. U svakom slučaju, ako se slijede zauzeta stajališta ESLJP-a, ne bi bilo zapreke uvođenju i trajnog čuvanja ako je razumno potrebno i opravdavajuće.

5.1 Uzimanje biološkog materijala osuđenim osobama

Prema članku 174.a ZIKZ-a zatvorenicima osuđenima za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od najmanje šest mjeseci koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora mora se (bez iznimke) u roku od 180 dana od dana stupanja na snagu predmetnog Zakona (11. srpnja 2009.)⁹⁴ (iz)uzeti

⁹² Povjerenstvo se sastoji od pet članova, koje imenuje ministar nadležan za unutarnje poslove u suradnji s ministrom nadležnim za pravosuđe, na vrijeme od četiri godine. Čl. 9. st. 1. Pravilnika.

⁹³ Članak 5. Određivanje rokova za brisanje i provjeru. "Odgovarajući rok određuje se za brisanje osobnih podataka ili za periodičnu provjeru potrebe za pohranjivanjem podataka. Postupovne mjere osiguravaju poštovanje tih rokova." Okvirna odluka Vijeća 2008/977/PUP, od 27. studenoga 2008. o zaštiti osobnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, OJ L 350; 30. prosinca 2008, str. 60 – 71; dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0977&from=HR> (9. veljače 2016.).

⁹⁴ Čl. 43. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine, br. 83/2009.

biološki materijal radi obavljanja molekularno-genetske analize. Prema tome, svim se osuđenima u Republici Hrvatskoj koji su pravomoćno osuđeni za bilo koje kazneno djelo, za koje je bila propisana (ne izrečena) kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci ili duže, "izuzima" biološki materijal.⁹⁵

Ovdje se postavlja pitanje zbog čega je zakonodavac vezao uzimanje genetskog materijala za propisanu, a ne za izrečenu kaznu zatvora. Drugim riječima, ako je namjera bila prikupljanje biološkog materijala od svih osuđenika za počinjeno kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od šest mjeseci, zašto je propisano da se taj materijal uzima samo od onih koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora? Ako je namjera bila uzimanje genetskog materijala od počinitelja ovisno o težini počinjenog kaznenog djela, vezivanje izuzimanja biološkog materijala osuđenih osoba za propisanu kaznu zatvora ne može ostvariti svoju svrhu te nije u skladu s načelom korekcionalizacije (*correctionalisatio*)⁹⁶, tj. načelom konkretizacije.⁹⁷ Stoga bi *de lege ferenda* trebalo propisati obvezno uzimanje biološkog materijala samo od osoba kojima je izrečena kazna zatvora

⁹⁵ Predmetna materija trebala bi se vezati isključivo uz izrečenu kaznu zatvora (trebalo bi također vidjeti o kojoj bi to kazni bila riječ ili bi se svim osobama na izdržavanju kazne automatski izuzimao biološki materijal). Tim više što ovakvo široko propisivanje praktički podrazumijeva sve osobe koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora. Također, bilo bi vrlo zanimljivo provjeriti je li ovu odredbu moguće u potpunosti provesti te je li ona uistinu bila primijenjena u svim slučajevima, odnosno je li svim osuđenima koji su se zatekli na izdržavanju kazne zatvora danom stupanja na snagu ovog zakona i ove odredbe izuzet biološki materijal. Otvara se pitanje i što je osuđenima koji su u vrijeme stupanja na snagu ZIKZ-a i predmetne odredbe bili na uvjetnom otpustu.

⁹⁶ Načelo *correctionalisatio* bilo je poznato u hrvatskom kaznenom pravu još u 19. stoljeću. "Kvalifikacija samo kažnjivog ponašanja, odnosno njegove težine ne ovisi o kazni in thesi, već o kazni in hypothesisi, ne o kazni in abstracto već kazni in concreto, ili drugim riječima o konkretnoj, a ne apstraktnoj težini počinjenog djela", tj. težina djela se ogleda u odmjerenoj i izrečenoj kazni, a ne zapriječenju kazni za pojedino kazneno djelo. Sukladno nazivu odmjeravanjem i izricanjem kazne se "ispravlja" prvotno određena narav kaznenog djela kroz zapriječenu kaznu, kao zločina, prijestupa ili prekršaja, te sukladno izrečenoj kazni djelo dobiva svoju pravu narav, pa tako primjerice zločin može postati prijestup. Prvi put je propisano u talijanskom Kaznenom zakonu iz 1859., zatim belgijskom KZ-u 1867., te ugarskom KZ-u iz 1878. (svi su poznavali trodiobu kaznenih djela). Vidi Horvatić, Ž. (gl. ur.); Cvitanović, L.; Novoselec, P. (ur.), *Rječnik kaznenog prava*, Masmedia, Zagreb, 2002., str. 53. Više o načelu korekcionalizacije u: Radits, S., *Correctionalisatio*, Mjesečnik, br. 21, 1897., str. 283 – 291.

⁹⁷ Konkretizacija bi značila da se propisana kazna konkretizira u izricanju kazne, a što onda predstavlja, tj. jest konkretna težina kaznenog djela.

u određenom trajanju, npr. šest mjeseci. Time bi se doduše smanjio broj osoba koje bi mogle tražiti naknadno vještačenje, no može se pretpostaviti da počinitelji lakših kaznenih djela koji su osuđeni na kratkotrajne zatvorske kazne (do šest mjeseci) ne bi ni podnosili takve zahtjeve ili bi to bilo iznimno rijetko.

Pitanje koje se postavlja i u ovom slučaju jest koliko se i gdje čuva tako izuzeti biološki materijal (može se pretpostaviti također u Centru "Ivan Vučetić" koji je dobio status akreditiranog laboratorija za provođenje raznih vještačenja, među kojima je i vještačenje DNK-a⁹⁸) jer Pravilnik u odredbama spominje i referira se samo na odredbe ZKP-a, a ne i na odredbe ZIKZ-a. Iz toga očito slijedi zaključak da se Pravilnik odnosi samo na biološki materijal pribavljen sukladno odredbama ZKP-a, a ne i na biološki materijal prikupljen sukladno čl. 174.a ZIKZ-a. Drugim riječima, pitanje pohrane prikupljenog biološkog materijala prema navedenoj odredbi ZIKZ-a nije pravno regulirano. Na takav zaključak upućuje i odredba čl. 327. st. 2. al. 2. ZKP-a, koja govori o okrivljeniku od kojeg se izuzima biološki trag (u svrhu vođenja postupka i dokazivanja; ne biološki materijal), dok čl. 174.a ZIKZ-a govori o izuzimanju biološkog materijala (ne tragova, jer tragova ni nema) osuđenima (osobama koje su već pravomoćno osuđene za kazneno djelo ili kaznena djela). Znači smisao, bit i svrha izuzimanja biološkog materijala/tragova potpuno je drukčija u ova dva zakona, a provedbeni propisi ne reguliraju dodatna pitanja uzimanja bioloških tragova od osuđenika, što je ozbiljan propust koji bi izmjenama Pravilnika (ili donošenjem novog općeg akta koji bi regulirao isključivo ovu materiju) trebalo otkloniti.

6. PROBLEM OTVORENOSTI I DOSTUPNOSTI DNK BAZA

Bitno je istaknuti da se volumen baza DNK-a svakodnevno mijenja i dobiva velik broj novih profila u vrlo kratkom vremenu. Prema dostupnim podacima za 2015. godinu, volumen baza DNK profila je oko 35 milijuna zapisa sadržanih u forenzičkim bazama podataka diljem svijeta. Države s najvećim bazama podataka su Kina, koja sadržava više od 12 milijuna profila, Sjedinjene Američke Države s više od 10,4 milijuna, a Ujedinjeno Kraljevstvo s više od 4,8 milijuna.⁹⁹ U hrvatskim bazama ima oko 35.000 profila i oko 5000 neidentificiranih tragova.¹⁰⁰

⁹⁸ Informacije o Centru za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" opširnije su dostupne na: <http://www.mup.hr/UserDocsImages/CKV/CFIIV-Ivan-Vucetic-Brosura-09-2011.pdf> (5. ožujka 2015.).

⁹⁹ Asplen, *op. cit.* u bilj. 2, str. 559.

¹⁰⁰ *Supra* u bilj. 1, str. 225.

U kontekstu izdvajanja i pohrane profila postavlja se pitanje bi li mogućnost vještačenja bioloških tragova i DNK materijala trebalo dati i privatnim laboratorijima. Time bi se znatno rasteretio Centar "Ivan Vučetić". No, s druge strane, to bi otvorilo niz prijepornih pitanja poput otvorenosti baza podataka, odnosno dostupnosti podataka koji se u njima nalaze. Jedno od pitanja je i bi li podaci kojima raspolažu državni laboratoriji, trenutačno Centar "Ivan Vučetić", bili dostupni i drugim laboratorijima (privatnim tuzemnim i inozemnim) te pod kojim bi se uvjetima dostavljali ti podaci. Mogu li i privatni laboratoriji pružiti istu razinu sigurnosti kao i državni? Postoji li ista razina zaštite i u prekograničnoj suradnji?

Jasno je da je međunarodna suradnja oko razmjene podataka iz baza DNK-a nužna ako se želi ostvariti što veća učinkovitost kaznenih sustava u progonu počinitelja kaznenih djela. Prema pravu Europske unije¹⁰¹ države članice obvezne su omogućiti pristup podacima u svojim nacionalnim DNK bazama drugim državama članicama radi provođenja automatskih pretraga i sravnjivanja podataka o DNK profilima zbog provođenja istrage o počinjenim kaznenim djelima, uz ograničenje da je riječ o zahtjevu za svaki pojedini slučaj i u skladu s nacionalnim pravom zamoljene države.¹⁰² To pitanje regulirano je i čl. 8. Pravilnika o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize, koji propisuje kako se uzorci biološkog materijala i DNK profili mogu dostaviti ovlaštenim ustanovama u RH i u inozemstvu sukladno posebnim propisima. Ovdje se postavlja pitanje što bi bilo u situaciji kada bi u drugoj državi vještačenje i pohrana podataka bila povjerena isključivo privatnim laboratorijima. Bi li se i u tim situacijama pod jednakim uvjetima davao uvid, odnosno omogućio pristup DNK podacima u našim bazama, kao i sravnjivanje naših podataka s podacima iz baza drugih država, što je problematično s aspekta sigurnosti i zaštićenosti tih podataka? Pretpostavljamo da glede ovog pitanja ne bi trebalo biti većih problema kada bi bila riječ o akreditiranim laboratorijima.

¹⁰¹ Art. 3, para. 1, Prüm Decision (Prümska odluka) – Council Decision 2008/615/JHA on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism and cross-border crime (Odluka Vijeća 2008/615/PUP od 23. lipnja 2008. o produbljanju prekogranične suradnje, posebno u suzbijanju terorizma i prekograničnog kriminala) OJ L 210/1 (tzv. Prva Prümska odluka); dostupna na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0615&from=EN> (9. veljače 2016.).

¹⁰² Čl. 2. i 3. Prve Prümske odluke.

Valja istaknuti kako je pitanje dostavljanja DNK podataka drugim državama strankama te njihova uspoređivanja u mjerodavnim bazama podataka prvotno bilo regulirano Prümskom konvencijom EU-a o jačanju prekogranične suradnje, posebno u vezi s borbom protiv terorizma, prekograničnog kriminala i ilegalnih migracija, koja osim pravila o dostavljanju DNK podataka sadržava i pravila o dostavljanju otisaka prstiju i sravnjivanju tih podataka¹⁰³, odnosno kasnije Prümskom odlukom¹⁰⁴ koja regulira problematiku vođenja baza i provođenja automatskih pretraga DNK podataka, otisaka prstiju i registracija vozila te koja je pravno obvezujući instrument za sve države članice.¹⁰⁵ Shodno tome, Republika Hrvatska kao članica Europske unije ima obvezu uspostaviti DNK bazu podataka te omogućiti drugim državama članicama sravnjivanje podataka DNK-a putem automatskih pretraga.¹⁰⁶ Veće baze podataka omogu-

¹⁰³ Konvencija iz Prüma (III Schengen) ili tzv. Prümška konvencija o jačanju prekogranične suradnje, posebno u vezi s borbom protiv terorizma, prekograničnog kriminala i ilegalnih migracija; dostupna na: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/data-protection/dpo/prumtr.pdf (8. veljače 2016.).

Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela zaduženih za izvršavanje zakona u državama članicama Europske unije, OJ L 386, 29. prosinca 2006., str. 89 – 100.

¹⁰⁴ Prümška odluka – Odluka Vijeća 2008/615/PUP od 23. lipnja 2008. o produbljanju prekogranične suradnje, posebno u suzbijanju terorizma i prekograničnog kriminala, OJ L 210, 6. kolovoza 2008., str. 1 – 11. Druga Prümška odluka – Odluka Vijeća 2008/616/PUP od 23. lipnja 2008. o provedbi Odluke 2008/615/PUP o produbljanju prekogranične suradnje, posebno u suzbijanju terorizma i prekograničnog kriminala, OJ L 210, 6. kolovoza 2008., str. 12 – 72.

¹⁰⁵ Čl. 36. i 37. Prve Prümške odluke.

¹⁰⁶ Primjerice Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i vijeća, od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (OJ L 281, 23. studenog 1995., str. 31 – 50) navodi u čl. 1. da je jedan od osnovnih ciljeva nacionalnih zakonodavstava, odnosno "država članica da štite temeljna prava i slobode fizičkih osoba, a posebno njihova prava na privatnost u vezi s obradom osobnih podataka". Slično se navodi u čl. 1. st. 1. Direktive 2002/58/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća, od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti na području elektroničkih komunikacija, OJ L 201, 31. srpnja 2002., str. 37 – 47. Zaštita osobnih podataka zajamčena je i čl. 8. Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka (dalje u tekstu: Konvencija za zaštitu osobnih podataka), dok je čl. 9. st. 2. predviđena mogućnost ograničavanja zajamčenih prava ako je takvo ograničenje predviđeno "pravom stranke i ako je to u demokratskom društvu nužna mjera u korist: a. zaštite državne sigurnosti, javne sigurnosti, monetarnih interesa države ili suzbijanja kaznenih djela, b. zaštite subjekta podataka ili prava i slobode drugih". Zakon o

ćuju i učinkovitiji progon, ali i, što je relevantno u kontekstu teme kojom se ovdje bavimo, veće mogućnosti ispravljanja pogrešnih sudskih odluka.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA O MOGUĆNOSTI UVOĐENJA “PROJEKATA NEDUŽNOSTI” U HRVATSKI PRAVNI SUSTAV

Analiza različitih relevantnih propisa koji su na snazi u Republici Hrvatskoj upućuje na zaključak da ne postoje pravne zapreke za utemeljenje “projekata nedužnosti” u Republici Hrvatskoj. Međutim, uočeni nedostaci i pravne praznine, osobito one koje se odnose na čuvanje i pohranjivanje dokaznog materijala koji sadržava biološke tragove, mogu otežati odnosno usporiti uspješnu implementaciju tih projekata. Može se očekivati da bi uvođenje “projekata nedužnosti” doprinijelo boljoj pravnoj regulaciji u vezi s DNK vještačenjima i obnovom postupka, pa i u spomenutom segmentu hrvatskog pravnog okvira. Naime, i u SAD-u su “projekti nedužnosti” prethodili sveobuhvatnoj zakonskoj regulativi vezanoj uz ispravljanje pogrešaka pravosudnog sustava. Projekti u SAD-u polučili su prevelik uspjeh da bismo odbacili ili ignorirali mogućnost njihove primjene u Republici Hrvatskoj, pogotovo jer postoji trend pokretanja takvih projekata i u drugim europskim državama koje u sve većem broju transplantiraju američki uzor. Ovaj rad smatramo samo osnovom za daljnju detaljnu razradu jednog od šest mogućih i održivih modela ostvarenja “projekata nedužnosti” u Republici Hrvatskoj. Jedan od modela zagovara osnivanje novog tijela, npr. povjerenika ili pravobranitelja za zaštitu prava nedužnih, a osuđenih osoba. Prema drugom modelu, “projekt nedužnosti” bio bi uspostavljen pri Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske. Takav bi model značio i snažnu poruku javnosti da je sustav spreman priznati vlastite pogreške. Za proved-

potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatnog protokola uz konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka, dostupno na: <http://azop.hr/zakonodavni-okvir> (9. veljače 2016.).

Konvencija iz Prüma ili tzv. Prümska konvencija o jačanju prekogranične suradnje, posebno u vezi s borbom protiv terorizma, prekograničnog kriminala i ilegalnih migracija, sadržava pravila o dostavljanju otisaka prstiju i DNK podataka drugim zemljama potpisnicama te njihova uspoređivanja u mjerodavnim bazama podataka, a čl. 35. st. 2. je među ostalim propisano da će se ti isporučeni podaci izbrisati odmah nakon dobivanja rezultata usporedbe ili automatskih odgovora na pretragu, osim ako je njihova daljnja obrada nužna radi daljnje usporedbe, dobivanja automatskih odgovora na pretragu ili snimanja. Dostupno na: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/data-protection/dpo/prumtr.pdf (8. veljače 2016.).

bu navedenih modela bilo bi potrebno revidirati niz zakona i drugih propisa (npr. ZKP, Zakon o državnom odvjetništvu itd.). Treći bi model mogao biti, što je slučaj i u Velikoj Britaniji, pokretanje "projekata nedužnosti" od strane odvjetništva. Četvrti potencijalni model "projekta nedužnosti" temeljio bi se na osnivanju udruga koje bi provodile istraživanja u suradnji s istražiteljima, detektivima te odvjetnicima radi utvrđivanja toga je li u konkretnom slučaju zaista riječ o nedužnoj, a osuđenoj osobi koja bi imala pravo podnijeti zahtjev za obnovom postupka i imati pravo na financirano DNK vještačenje. U provedbi petog modela bile bi angažirane pravne klinike na pravnim fakultetima, odnosno sveučilištima, dok bi šesti model, možda i preuzetniji od ostalih, značio osnivanje posebnog centra kojem bi se svaki osuđenik koji je zainteresiran za DNK analizu (molekularno-genetsku analizu, nakon donošenja osuđujuće presude), koji nema znanja ni sredstava (jer više nema pravo na odvjetnika, odnosno branitelja po službenoj dužnosti) mogao obratiti i tražiti pomoć. Centar bi mogao funkcionirati po načelu privatno-javnog neprofitnog partnerstva (suradnja nadležnih državnih tijela i organizacija civilnog društva). Prema modelu potpune integracije u sastavu takvog centra bili bi državni i akreditirani privatni laboratoriji, pravne klinike, odvjetnici i sl. Prema kooperativnom modelu centar bi s navedenim dionicima surađivao na temelju posebno zaključenih sporazuma s precizno definiranim međusobnim pravima i obvezama.

U svakom slučaju, predložimo uvođenje "projekata nedužnosti" kroz sustav besplatne pravne pomoći koja bi omogućivala i osobama koje nemaju sredstava financiranje provođenja naknadnog DNK vještačenja i terensko istraživanje slučajeva.

Međutim, nije samo pitanje koji bi od modela "projekata nedužnosti" najviše odgovarao našem pravnom sustavu, nego i koje su trenutačne zakonske mogućnosti njegove implementacije, odnosno što bi bilo potrebno u vezi s time mijenjati u postojećem pravnom sustavu te kako regulirati mogućnost njegove implementacije i realizacije u Republici Hrvatskoj (novim zakonom, izmjenama postojećih zakona ili podzakonskim aktima). Kako smo zaključili, pravne zapreke nema.

Primjena odredbi ZKP-a o obnovi kaznenog postupka (čl. 501. ZKP-a), ako postoji, odnosno ako se čuva biološki materijal, poslužiti će kao osnova za ispravljanje pogrešaka pravosuđa kada nedužna, a osuđena osoba završi u zatvoru ili joj je izrečena sankcija. "Projekti nedužnosti" u konačnici daju legitimitet pravosudnom sustavu koji je dovoljno razvijen i zreo priznati i ispraviti učinjene pogreške.

Smatramo da je u ovome trenutku najizglednija varijanta da se “projekti nedužnosti” u Hrvatskoj ostvare putem pravnih klinika, koje već imaju iskustva s pružanjem besplatne pravne pomoći osobama koje zatraže pomoć u pravnim stvarima. Nadalje, smatramo da je potrebno omogućiti svim osuđenim osobama za sva kaznena djela mogućnost obraćanja tijelu koje je zaduženo za realizaciju “projekta nedužnosti” samo ako su podnositelji zahtjeva *stvarno*, tj. *faktički* nedužni, odnosno ako postoji velika vjerojatnost da nisu počinitelji kaznenog djela za koje su osuđeni. Smatramo da ovlaštene podnositelji zahtjeva za pravnom pomoći oko pokretanja obnove postupka ne bi trebali biti osobe koje su pravomoćno osuđene zbog proceduralnih pogrešaka, ako nisu ujedno i stvarno nedužne (tako zaključuje i Pravna klinika Sveučilišta u Cincinnatiju). Ispitivanje postojanja vjerojatnosti da su stvarno nedužne bila bi zadaća pružatelja pomoći u okviru “projekta nedužnosti”. Vještačenje DNK materijala u tim je slučajevima ponekad jedina stvar koja može pomoći.

LITERATURA

- Asplen, C., *DNA Databases*, u: Primorac, D.; Schanfield, M. (ur.), *Forensic DNA Application, An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press, Taylor & Francis Group, London, New York, 2014., str. 557 – 570.
- DNK analiza u funkciji zaštite prava osuđenika - Američka iskustva i hrvatske perspektive* (Prijepis zvučnog zapisa sa znanstvenog skupa), Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. VI, br. 1, 2015, str. 203 – 236.
- Ejchart-Dubois, M., *Wrongful Convictions in Poland and the Polish Innocent Program*, u: Luparia, L. (ur), *Understanding wrongful conviction, The protection of innocent across Europe and America*, Wolters Kluwer, CEDAM, Milano, Padova, 2015., str. 193 – 206.
- Garačić, A., *Prava i nepravna obnova kaznenoga postupka*, 2005.; dostupno na: www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/AGaracic_Prava-i-nepravna-obnova-postupka_2005.pdf (1. lipnja 2016.).
- Greenwood, H., *The UK Innocence Movement: Past, Present, and Future?*, u: Luparia, L. (ed.), *Understanding wrongful conviction, The protection of innocent across Europe and America*, Wolters Kluwer, CEDAM, Milano, Padova, 2015., str. 163 – 192.
- Horvatić, Ž. (gl. ur.); Cvitanović, L.; Novoselec, P. (ur.), *Rječnik kaznenog prava*, Masmedia, Zagreb, 2002.

- Kaye, D. H., *A Fourth Amendment Theory for Arrestee DNA and Other Biometric Databases*, Journal of Constitutional Law, University of Pennsylvania, vol. 15., br. 4., 2013., str. 1095 – 1160.
- Luparia, L., *Rethinking the approach to wrongful convictions in Europe: some preliminary remarks*, u: Luparia, L. (ur.), *Understanding wrongful conviction, The protection of innocent across Europe and America*, Wolters Kluwer, CEDAM, Milano, Padova, 2015., str. 1 – 11.
- Mifsud, C., *The Stolen Years*, u: *Innocent. The Fight Against Wrongful Convictions*, Special Time Edition, 2017., str. 8 – 13.
- Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravos, Osijek, 2016.
- Primorac, D.; Primorac, D.; Butorac, S.-S.; Adamović, M., *Analiza DNK u sudskoj medicini i njezina primjena u hrvatskom kaznenopravnom sustavu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16., br. 1., 2009., str. 3 – 26.
- Radits, S., *Correctionalisatio*, Mjesečnik, br. 21, 1897., str. 283 – 291.
- Smart on Crime Coalition, *Smart on Crime: Recommendations for the Administration and Congress*, dostupno na: www.constitutionproject.org/wp-content/uploads/2014/10/SmartOnCrime_Complete.pdf (1. srpnja 2016.)
- Vanek, D.; Drobníč, K., *Forensic DNA Typing and Quality Assurance*, u: Primorac, D.; Schanfield, M. (ur.), *Forensic DNA Application, An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press, Taylor & Francis Group, London, New York, 2014., str. 205 – 250.
- Weiers, J. L.; Shapiro, M. R., *The Innocence Protection Act: A Revised Proposal for Capital Punishment Reform*, NYU Journal of Legislation and Public Policy, vol. 6, br. 2, 2003.-2004., str. 614 – 634.

IZVORI

- 42 U.S. Code § 14136e - *Kirk Bloodworth Post-Conviction DNA Testing Grant Program*
- Centar za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", www.forenzika.hr/960.aspx (1. srpnja 2016.)
- Death Penalty Information Centre (USA), www.deathpenaltyinfo.org/states-and-without-death-penalty (1. srpnja 2016.)
- Direktiva 2002/58/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća, od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti na području elektroničkih komunikacija; OJ L 201, 31. srpnja 2002, str. 37 – 47.
- Direktiva 95/46/EZ Europskoga parlamenta i vijeća, od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka, OJ L 281, 23. studenog 1995., str. 31 – 50.

- Državni zavod za statistiku, *Izvješće br. 1576/2016: Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2015. godini*; dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1576.pdf (1. srpnja 2016.)
- ECHR, Research Divison, *Internet: Case Law of the European Court of Human Rights*, ECHR, June 2014.
- Europski sud za ljudska prava, *M.K. protiv Francuske*, br. 19522/09, 18. travnja 2013.
- Europski sud za ljudska prava, *Peruzzo i Martens protiv Njemačke*, br. 7841/08 i 57900/12, 4. lipnja 2013.
- Europski sud za ljudska prava, *S i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 30562/04 i 30566/04, 4. prosinca 2008.
- Innocence Project, dostupno na: www.innocenceproject.org/about-innocence-project; www.truthinjustice.org/ips.htm; <http://innocencenetwork.org> (1. srpnja 2016.)
- Justice for All Act (JFAA) i Innocence Protection Act (IPA), dostupno na: www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-108hr5107enr/pdf/BILLS-108hr5107enr.pdf (1. srpnja 2016.)
- Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015.
- Konvencija iz Prüma (III Schengen) ili tzv. Prümska konvencija o jačanju prekogranične suradnje, posebno u vezi s borbom protiv terorizma, prekograničnog kriminala i ilegalnih migracija; dostupna na: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/data-protection/dpo/prumtr.pdf (1. srpnja 2016.)
- Odluka Ustavnog suda Republika Hrvatska od 19. srpnja 2012. U-I-448/2009, U-I-602/2009, U-I-1710/2009, U-I-18153/2009, U-I-5813/2010, U-I-2871/2011, Narodne novine, br. 91/2012.
- Odluka Vijeća 2008/615/PUP od 23. lipnja 2008. o produbljanju prekogranične suradnje, posebno u suzbijanju terorizma i prekograničnog kriminala, OJ L 210, 6. kolovoza 2008., str. 1 – 11.
- Odluka Vijeća 2008/616/PUP od 23. lipnja 2008. o provedbi Odluke 2008/615/PUP o produbljanju prekogranične suradnje, posebno u suzbijanju terorizma i prekograničnog kriminala, OJ L 210, 6. kolovoza 2008., str. 12 – 72.
- Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela zaduženih za izvršavanje zakona u državama članicama Europske unije, OJ L 386, 29. prosinca 2006., str. 89 – 100.
- Okvirna odluka Vijeća 2008/977/PUP, od 27. studenoga 2008. o zaštiti osobnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, OJ L 350, 30. prosinca 2008., str. 60 – 71.

Pravilnik o načinu uzimanja uzorka biološkog materijala i provođenja molekularno – genetske analize, Narodne novine, br. 120/2014.

Pravilnik o postupanju s pronađenim i oduzetim predmetima, Narodne novine, br. 58/2012.

Vrhovni sud SAD-a, *Maryland v. Alonzo Jay King, Jr.*, 567 U.S. (2012)

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine, br. 83/2009.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine, br. 128/1999, 55/2000, 59/2000, 129/2000, 59/2001, 67/2001 11/2002, 76/2007, 27/2008, 83/2009, 18/2011, 48/2011, 56/2013, 150/2013.

Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014.

Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatnog protokola uz konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 4/2005.

Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, Narodne novine, br. 143/2012, 105/2015.

ISTRAŽIVANJE: INTERVJU

Intervju s odvjetnicom Jennifer Paschen Bergeron, University of Cincinnati, Ohio Innocence Project, 9. ožujka 2017.

Summary

Davor Derenčinović *
Sunčana Roksandić Vidlička **
Marta Dragičević Prtenjača ***

**“INNOCENCE PROJECTS” AND SUBSEQUENT DNA TESTING
IN CROATIA: A POSSIBLE REALITY OR AN UNATTAINABLE
DESIRE**

“Innocence Projects”, primarily in the United States, but also in other countries where they have been introduced, allow persons convicted of crimes to have their cases re-examined in order to establish their innocence. In the United States there are various models of “Innocence Projects”. Regardless of the model, one of the key methods used to prove someone’s innocence is DNA testing. This method has resulted in the release of approximately 300 convicted persons in the USA. More importantly, the implementation of “Innocence Projects” leads to a re-examination and correction of errors within the judicial system, possibly resulting in the release of innocent convicted persons. In addition, in a large number of cases, the gathering of DNA evidence has led to the identification and conviction of the real perpetrator.

This paper examines whether “Innocence Projects”, especially those based on subsequent DNA expert testimony, can also be invoked in the Croatian legal system. There is no reason why the development of science and the opportunities it brings should not find a wider application in the Croatian legal system.

The aim and conclusions of this paper concern the following: the implementation of an appropriate model of the various existing “Innocence Projects” in the Croatian legal system and the realization of a project based on the implementation of subsequent DNA expert testimony.

Following research and a subsequent analysis of relevant regulations, the authors suggest that there are no legal obstacles to the introduction and implementation of some of the models of “Innocence Projects” in the Republic of Croatia. However, some observed shortcomings and legal gaps, especially those relating to the storage of evidence

* Davor Derenčinović, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; davorderen@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4146-7905

** Sunčana Roksandić Vidlička, Ph. D., Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; suncanaroksandic@gmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-0330-8540

*** Marta Dragičević Prtenjača, Ph. D., Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; mdragicev@gmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9666-4765

that contains biological traces in Croatia, may hamper or slow down a successful implementation of these projects. It is therefore expected that introducing an "Innocence Project" could contribute to the enhancement of the legal regulation on the collection, storage and usage of DNA evidence in criminal proceedings.

The application of Article 501 of the Criminal Procedure Act, which refers to the reopening of criminal proceedings, could serve as the legal basis for correcting the errors made by the judiciary when an innocent person is convicted, imprisoned or sanctioned. However, such a procedure could, in a great majority of cases, be carried out in the course of reopened criminal proceedings only if the biological material is collected, preserved and stored; otherwise, DNA material subsequently collected from convicted persons will provide no factual possibility of comparison.

Furthermore, as their conducted research, the authors propose that "Innocence Projects" would best be implemented through already existing legal clinics, which already have quite substantial experience with providing legal aid, especially at the Faculty of Law of the University of Zagreb. Hence, we are of the opinion that all persons, wrongfully convicted regardless of the offence, should have the possibility to use DNA testing, but only if they might be really truly innocent, i.e. if it is very likely that they are not the perpetrators of the criminal offense of which they have been convicted. Therefore, we propose a model where applicants eligible for legal aid should not only be those that have been wrongfully convicted due to procedural mistakes, but those who have compelling arguments to support their claim of innocence despite the conviction. According to the authors, a fitting model is one developed at the Cincinnati University Legal Aid Clinic. Preliminary research into whether the person might be truly innocent would be the task of the legal aid provider within the selected "Innocence Project". After this preliminary research, the legal aid clinic would participate, to the extent possible with regard to Croatian law, in initiating and conducting the procedure of reopening the criminal proceedings. To fulfil the mentioned goals, based on the experiences in the USA, the consequent DNA testing and comparison between kept materials could be the only solution for proving innocence.

Last but not least, a possible implementation of an "Innocence Project" in Croatia would ultimately give legitimacy to the justice system, while recognizing that the system is mature enough to acknowledge and correct its own mistakes.

Keywords: Innocence Projects, DNA, DNA database, subsequent expert testimony, protection of privacy, release of wrongfully convicted (innocent)